

D. D.
DISSERTATIO MEDICA
DE
HÆMORRHAGIIS
UTERI SUB STATU
GRAVIDITATIS,

QUAM,

SUFFRAG. ET CONS. AMPL. ATQUE EXPERIENT.
FACULT. MED. IN REG. ACAD. UPSALIENSI,

SUB PRÆSIDIO
CELEBERRIMI ATQUE EXPERIENTISSIMI VIRI,

DN. DOCT. CAROLI
LINNÆI,

S:Æ R:Æ M:TIS ARCHIATRI,
MED. ET BOTAN. PROFESS. REG. ET ORD.
ACADD. IMPERIAL. N. C. MONSPEL. STOCKHOLM.
UPSAL. ET BEROLINENS. SOCII,
PRO GRADU DOCTORIS

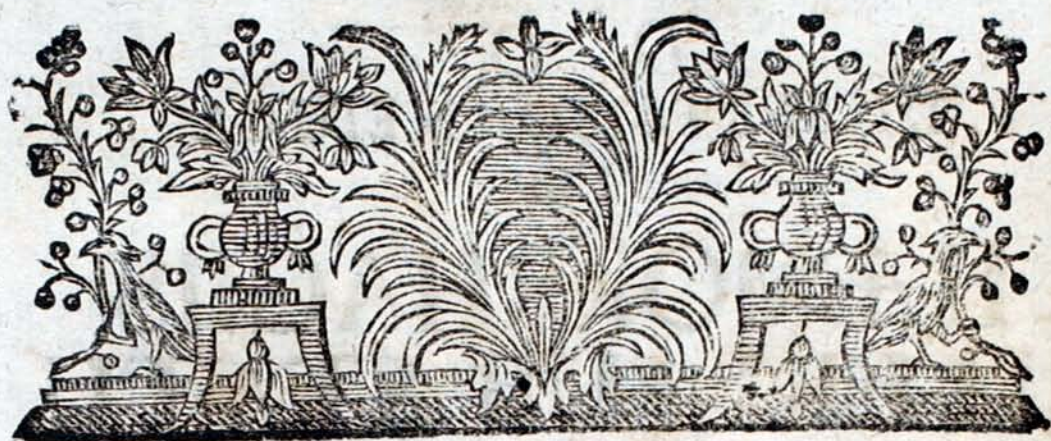
PUBLICÆ PLACIDÆQUE BONORUM MOD. SUBJ. DISQUISIT.
ERICUS ER. ELFF,
HELSINGUS.

IN AUDIT. CAROL. MAJOR. AD DIEM VI. DECEMB.
ANNI MDCCXLIX.

HORIS ANTE ET POST MERIDEM CONSVETIS.

UPSALIÆ.

No 20

D. D.

§. I.

Uid per hæmorrhagiam intelligitur, unicuique haud difficile est perspectu, qui propriam vocabuli significationem novit esse copiosum sanguinis cum impetu effluxum. Hanc significationem neque opus est pluribus circumscribere terminis, nisi quod evacuatio ista fiat e quacunque parte corporis humani viventis.

§. II.

Corpus humanum, quamdiu in eo statu est constitutum, ut omnes actiones sibi proprias exercere valeat cum facilitate, oblectamento & quadam constantia, ut recte dicit Excell. Boërhavius, habetur sanum; ut vero hæc conditio facta rectaque conservetur, tot a Summo Statore hujus universi dicata sunt instrumenta, eorumque inter se relationes, quot ne mortali cuiquam ad ungvem expiscari adhuc datum fuerit. Si vero horum

horum instrumentorum vel unicum aliquo modo læsum fuerit, aut relatio inter illa peccet, corpus humanum in illum redactum est statum, quem nomine morbi insignire solemus.

§. III.

Ut ut cognitio singularum partium vitæ ac sanitati hominis inservientium exactissima adhuc deficiat, ex indagatione tamen tam veterum quam recentiorum Anatomicorum atque Physiologorum dudum evictum est, illas conspirare ad continuandum circulum sanguinis, ad secernendos ex hoc liquores unicuique functioni exercendæ proprios atque excernenda corpora machinæ humanæ noxia, quæ omnia, cum æquabili modo fiunt, id absolvunt, quod Sanitatem dicimus.

§. IV.

Officiis istis peragendis indolem non tantum sanguinis idoneam, verum etiam justam illius requiri quantitatem, per se itaque patet; hinc pro ut hæc vel etiam illa variat, sanguinis quoque evacuatio aut utilis & sæpe necessaria quoque, aut plus vel minus noxia est; in illo casu cum sanguinis evacuatio sub nomine morbi nequeat venire, sub considerationem jam non cadit; in hoc casu vero nomen Hæmorrhagiæ justis meretur titulis.

§. V.

Ad dignoscendam hæmorrhagiam a reliquis cruciatibus, corpus humanum adfligentibus, non opus est, ut multa dicantur, cum sanguis impetu effluens satis superque unicuique adspicienti hujus morbi ideam imprimat.

§. VI.

Causam proximam hæmorrhagiæ merito contēdimus consistere vel in præter-naturali dilatatione & apertura, vel in ruptura vasorum sanguiferorum partis adfectæ. Ad hæc vero producendas multæ causæ remotæ suum conferre possunt symbolum, quas omnes instituti ratio non permittit enumerare; illas itaque tantum tangemus, quæ deinde dicendis lucem adferre queunt.

§. VII.

Præter illa, quæ quasi modo mechanico immediate rupturam inducere valent, considerari meretur fluxus humorum ad aliquam partem magis quam ad reliquas determinatus, quem Stahliani verbo congestionis efferre solent. Hæc congestio non potest non inæqualitatem circulationis humorum indigitare, ita etiam variæ ejus constitui possunt causæ, ut debilitas partis adfectæ, irritatio, aliæque, quæ fluxum humorum illuc lege mechanica invitant, item obstructions partium vicinarum, illarum spasmi, suppressiones evacuationum alibi fieri solitarum, quibus etiam plethora, sanguinisque indoles spissa sæpe conjungi solent. Hisce si circulatio humorum aucta, aliqua ex causa occasionali superaccedens, consideretur, facile intelligitur quomodo hæmorrhagiæ exortus explicari potest.

§. VIII.

Hæmorrhagiæ divisionem in Criticam, quæ morbis supervenit diebus criticis cum levamine & remissione symptomatum, & Symptomaticam, quæ absque levamine manifesto cum prostratione virium incurrit, aliasque sicco præterimus pede; sufficit solummodo addidisse, illam varias recipere denominationes pro
diver-

diversitate partium, quæ illa corripuntur: Sic ex naribus sanguis proveniens, hæmorrhagia narium vocatur ex pulmonibus si exsiliat, hæmoptysis audit, ex ventriculo per fauces eveniens vomitus adpellatur cruentus; ex vasis hæmorrhoidalibus, sub nomine hæmorrhoidum venit; ex utero autem sanguinis vehementior effluxus, quam qui menstruæ evacuationi competit, hæmorrhagia vocatur uteri. Reliquis vero missis, de hæmorrhagia uteri paucis differere animus est. Si vero B. L. vires meæ tuæ expectationi non suffecerint, aut in conscribendi ordine vel ratiociniis error irrepsit, & rudior stylus offenderit, benigno tamen ut interpreteris animo etiam atque etiam oro quæsoque.

§. IX.

Corpus sexus sequioris non tantum ad acmen prius pervenire, quam nobilioris, omnium Physiologorum unanimi judicio evictum est tam ex ipsa experientia quotidiana, quam ex ipsa mollitie corporis feminini, qua vasa actioni cordis minus resistantia facilius extenduntur; cum e contrario sexui nobiliori vasa sint duriora, actioni cordis minus cedentia, adeoque minus expansilia; verum quoque illud acmen transgressum magnam colligere humorum copiam, qua etiam opus fuerit, femina utero gerente, ad nutriendum fetum. Hanc plethoram & evacuationes quovis mense extra statum graviditatis contingentes evincunt, & enormes jacturæ sanguinis, vel per hæmorrhagias uteri nimias, vel per sæpius repetitas venæ sectiones, salva manente nihilominus femina, apud auctores practicos passim memoratæ, abunde testantur, quales jacturas sanguinis, sine & virium & vitæ dispendio, vel robore excellens vir neutiquam facere potuisset.

§. X.

§. X.

At non satis est, feminæ concessam esse facultatem plurimum colligendi humorum, sed multis etiam rationibus illorum fit congestio ad uterum. Uterus enim facile extensilis situs est in loco declivi, scilicet pelvi, quæ latitudinem habet majorem in feminis, quam in viris. Hinc sanguis actione cordis projectus, elasticitate atque innata vi contractili arteriarum promotus, & ipso pondere per arterias ad uterum ducentes adjutus, illas debiliores & ampliores impetuique cordis *a)* cedentes, quin & ipsam substantiam uteri tanto facilius replet, cum angustia pelvis non impediat, & uterus constet non nisi vasis densa, stipata, duriuscula, succulenta tamen cellulosa, in qua, præter nervos a plexu mesocolico infimo ortos, fibrarum aliquid simile muscularium, revinctis, quæ, extra statum graviditatis serpentino ductu decurrentia, sunt dilatabilia. Sanguis in uterum jam congestus ob ipsum pondus majori redit difficultate, cum venæ reducetes ad perpendicularum revehant, quæ, si paucas in spermaticis excipias, destituuntur valvulis, alioquin sanguinis retrogressum multum facilitantibus, præterea hæ venæ plus habent roboris, adeoque minus distensiles sunt, nec non sunt minores *b)* pro ratione arteriarum; ad quod accedit, quod hæ venæ circa uterum sunt ampliores, & minores ubi truncis suis inseruntur. Ex hisce sequitur, majori copia per arterias adferri,
 minori

a) Hall. comment. in Instit. Med. Boerh. Tom. V. part. 2. § 661. n. a. & §. 665. n. a. Hall. Prim. Lin. Physiol. §. 813. 816.

b) Halleri Prim. Lin. Physiol. §. 809. 813. ejus comment, in Boerh. Inst. Med. T. V. p. II. §. 665. n. a.

minori vero per venas revehi; hinc necesse est, ut in arterias uteri sanguis congeratur, cum columnæ sanguinis, una post alteram venientes, continuo urgeant, usque dum, cum venæ tantam recipere sanguinis copiam negent, extremitates arteriarum exhalantium *e*), quæ in non menstruantibus non nisi humorem serosum fundunt, ita dilatantur, ut sanguinem recipientes illum in cavitationem uteri stillent, donec plethora imminuta sit; unde nimia illa pressione sublata, vasa, dum elasticitatem servant, iterum se contrahunt, fluentique sanguini hac vice finem faciunt. Majorem ad uterum determinationem, & vasorum inde tantam distractionem, ut etiam vicini nervi distrahantur, quas scimus vasa plerumque sequi, probant quoque molimina varia, ut dolor, calor, pondus &c., quæ ante hunc fluxum sentiuntur in lumbis, ad pubem & inguina.

§. XI.

Hæc evacuatio sanguinis, quæ sub nomine menstruorum venire solet, renata iterum copia ejusdem, post

e) Multi equidem auctores contendunt, in substantia uteri inveniri sinus quosdam sanguinem ab arteriis recipientes, posteaque illum in uterum deponentes; sinus vero non dari, sed vasa tantum cellulositate quadam cincta, firmissime perivasus sum, cum apud hujus ævi summum Anatomicum Perillustrem *Dn. Hallerum*, cujus fidelissimam informationem, per plurimaque in me merita, gratissima ac venerabunda mente ad extremum usque vitæ halitum semper agnoscam, meis hisce oculis viderim, in utero feminae, puerperio extinctæ, feliciter injecto, nullos ejusmodi reperiri sinus, qui sane per ceram in irregularia spatia effusam se prodidissent, si adfuissent, in hoc vero utero omnis cera intra membranas in cylindrum convolutas continebatur.

post mensem recurrit lunarem, atque ita decursus suos ordinario servat, initio facto circa 2: dum Septenarium usque ad septimum (non tamen negamus, variationem dari insignem & qua ipsum tempus primæ eruptionis atque ultimæ suppressionis, & qua ipsas periodos, ratione locorum, diætæ & constitutionis subjectorum) nisi ex causa quadam supprimatur, unde multi gravesque oriri solent morbi, vel ob conceptionis negotium sistatur, ut sanguis retentus in alimentum cedat fetus. Quo itaque proles obtinenda cuidam est optatior, eo cautius est mercandum, ne spes ejus per hæmorrhagiam uteri sub statu graviditatis malo omine excitatam destruetur. Quam difficile vero sæpe sit ab illa præservare, & præsentem abigere facile vident, qui considerant, causas prædisponentes hæmorrhagiæ semper in hoc statu adesse, quæ cum quadam occasionali conjunctæ hæmorrhagiam producere possunt, quin etiam sæpe casus dari, ubi in nostra non est potestate hæmorrhagiam tollere sine extractione fetus.

§. XII

Quot opiniones Physiologi circa conceptum fovent, non mei est instituti heic enumerare; ac non tantum labor humeris meis non ferendus est, sed etiam fere inutilis, enodare, cujus sententia maximam habet speciem veri; sufficit, cum certitudine concludi posse, ovum spermate virili fecundatum & in uterum adlectum, ibidem in ambiente humore fotum emittere rudimenta placentæ, quæ plerumque & quidem naturaliter se adfigunt crassiori parti, scilicet fundo, uteri, sed non tam constanter, quin possint etiam lateribus, imo etiam orificio uteri adnasci *d*).

d) Placentam non nisi fundo uteri adnasci contendit

quo rudimenta fetus jacent recondita, semper augetur & crescit, ut, quod primis septimanis vix granum æquabat, ultimo graviditatis mense 12, forsan etiam plurimum sit librarum e), atque pro magnitudine fetus & multitudine aquarum in magnum extendatur volumen. Placenta, quæ initio non fuit nisi filamentum quoddam subtilissimum, excrevit ultimo tempore in magnum rotundum viscus, latitudinis dimidii pedis & ultra, & crassitie plus sæpe quam uncia. Hoc viscus vasis tantummodo constat, arteriis scilicet & venis, cellulosa revinctis, quorum venæ recipiunt sanguinem a contigui uteri arteriis, illumque ad fetum vehunt, arteriæ vero sanguinem a fetu revertentem in venas fundunt uteri.

§. XIII.

Ipse uterus quoque, qui in virgine vix magnitudinem habebat piri, jam gravidus in insignem excrevit magnitudinem. Ejus crassities tantum abest, ut, sub graviditate minuatur, quin potius augeatur f)-

B

exce-

Deventer, imputans obliquitati uteri, si manus obstetricantis placentam ab utero post partum solutura, illam non in fundo sed ad latus quoddam invenerit. Contrarium vero, & quidem veritati consonum, experientiaque, multi alii demonstrarunt. Ipsam vero ipsi orificio uteri adnasci inter auctores artis obstetricæ, quorum labores adhuc publici juris facti sunt, unicus est Noster von *Horne*, qui propria experientia edoctus adserit, cujus adsertionem celeberr. *Dn. Doctor Fried*, Practicus & Obstetricans Argentinensium felicissimus, in prælectionibus suis dixit se invenisse veram.

e) Manningham. Compend. artis obstetr. p. m. 55.

f) Uterum in statu graviditatis adtenuari, ut Gale-

excepta tamen inferiori ejus parte, quæ ultimis gestationis mensibus, pondere aucto fetus incumbente, ita adtenuatur, ut digitus, statum gravidæ explorans, per substantiam uteri caput fetus tanquam globum durum perfecte distingvere possit. Alioquin substantiam uteri crassescere non prohibent vasa ejus, quæ extra graviditatem ductu serpentino repentina, in illo magis fiunt exporrecta in rectitudinem & ita expansa, ut, quæ antea fetam vix admiserunt, jam vel digiti minimi sint capacia.

§. XIV.

Ex hisce, ut credo, satis superque patet, causas remotas hæmorrhagiæ uterinæ apud gravidas adesse. Plethora, sexui sequiori alioquin propria, sub statu graviditatis adhuc magis augetur. Quamprimum enim mulier concepit, debet evacuatio menstrualis supprimi, unde sanguis quovis mense continuo magis magisque augetur, qui tanto magis primis mensibus minatur hæmorrhagiam, cum tenellus adhuc fetus tantam quantitatem humorum in sui nutritionem vertere nequeat. Congestionem vero sanguinis ad hoc viscus majorem fieri arguunt & titillatio a semine masculino injecto irritante, & irritatio ovuli continuo augmento uterum per gradus distendente. Præter hæc considerandum venit, quod nus ejusque sectatores, & post illum Mauriceau alique voluerunt, recte negarunt de la Motte, Manningham, Deventer &c. De hac veritate etiam ter Göttingæ apud summum *Hallerum* convictus sum, prima vice in cadavere puerperæ una cum fetu extinctæ, altera in cadavere femine post editum fetum tertio die mortuæ, tandemque in cadavere meretriculæ, quæ ab adsumtis pharmacis ad pellendum fetum, post illum exclusum cito obiit, cujus uterus inveniebatur rimam egisse,

quod placenta quidem utero adhæret, sed non tam arctis vinculis, quin possit aliquo in loco ex quadam causa superveniente dirimi. Cum vero placenta utero adhæret vasis, quæ inosculantur vasis uteri, sequitur, vasa, quæ, quamdiu uterus contentis est distentus, sese non possunt contrahere, eo in loco, ubi placenta soluta est, continuos fundere rivos sanguinis, donec ne gutta superstes sit, nisi præsens adhibeatur auxilium.

§. XV.

Hæmorrhagiæ uterinæ variæ occasionales causæ ansam præbere possunt, quæ, præter externam violentiam, ut ictus super abdomen receptos, casus ab alto, pondera gestata, vestes arctius abdomini adstrictas, &c. ad ea referri possunt, quæ sanguinem in majorem motum excitando cogunt uterum ad se contrahendum & fetum ejiciendum, vel alioquin placentam ab utero solvunt. Huc adnumerari possunt animi pathemata vehementiora, pellentia, stimulantiaque pharmaca, vomitoria & purgantia vehementia, motus vehemens, equitationes, saltationes, calor æstuans, vomitus, tussis, sternutationes vehementes, venus exercita, venæsectiones in pede &c. Hisce addendi morbi varii graviditati supervenientes, ut paroxysmus hystericus, paroxysmi calculi renum atque vesicæ, colica, alvus obstructa, intestinorum tormina varia, Diarrhœæ & dysenterix, hæmorrhoides, abortus sæpius prægressus, mola una cum fetu in utero existens.

§. XVI.

Quando mulier ex amatorio complexu conceperit, quod plerumque & quidem optime fit primis diebus post menses, gravia quædam symptomata, ut nausea,

vomitibus &c. illam adfligunt, quæ tamen non time-
mus, hæmorrhagiam ne inducant, cum potius resorb-
tioni partis cujusdam ex semine masculino in sanguinem,
quam sanguinis copiam auctam adscribi posse videantur;
sanguis enim primo mense non majori, necesse est
colligatur quantitate, quam extra statum graviditatis
colligeretur. sub finem vero mensis, item reliquis
mensibus, si incidant, omni circumspeditione sunt so-
pienda, ne aucta & continuata hæmorrhagiam exci-
tent, quæ imprimis illis diebus ac hebdomadibus ti-
menda, in quas alioquin inciderent menstrua periodi.
Consuetudo menstruorum tantam habet vim, ut pri-
mis mensibus sub statu graviditatis sæpe sanguinis flu-
xum instar evacuationis menstrualis experiantur mulie-
res, imprimis plethoricae. Hic fluxus quando ex va-
sis tantummodo circa orificium uteri repentibus pro-
venit, tantum periculi non minatur, ideoque terrorem
non incutiat, si modo sequentibus circumscriptus sit
conditionibus: ut non a gravi quadam procatartica
caussa inductus sit; ut temporibus solitarum periodo-
rum menstrualium incidat; ut non fluat sanguis tanta
copia, quanta extra statum graviditatis consuevit, neque
tam longo temporis spatio duret; ut ejus color sit re-
missior; ut nihil coagulati cruentis, neque fibræ quæ-
dam carneæ fluenti sanguini mixtae sine; ut sanguis non
exeat fluxu impetuoso & quasi per subsultus, sed æ-
quabili; ut nullæ tensiones, dolores, pressionisque in
dorso, lumbis, inguinibus superveniant; ut orificium
uteri tactu exploratum ea parte, quæ cavitati uteri
respicit, perfecte sit clausum.

§ XVII.

Ex hisce circumstantiis quamvis cognoscamus,
non

non tantum instare periculi, non tamen simus, oportet, tam securi, quin metuamus, ne hic fluxus possit irritare uterum ad evacuandum ea, quæ in se continet, ideoque consultius est in hoc casu gravidæ præscribere diætam & medicamenta convenientia. Hoc regimen in eo consistat, ut gravida abstineat ab iis, quæ motum sanguinis augere & ad uterum determinare possunt; fugiendi cibi aromate conditi, salsi, fumo indurati, flatumque excitantes; vinum, alique liquores spirituosi exulent; ab animi adfectibus sedulo caveat gravida; neque Venus sub hoc tempore celebretur; quovis mense, duobus ante instantem periodum diebus, venam curet in brachio secandam, quod continuetur donec motus sentiuntur infantis. Quando sanguis fluere incipit, & animo & corpore in lecto maneat quieta, ac quotidie *repetitis* vicibus sumat nitrosâ, papaverina, leniter anodyna, emulsiva, medicamenta, aliaque convenientia.

§. XVIII.

Ab hoc vero sanguinis fluxu menstruali probe distingui meretur hæmorrhagia uteri, quæ & sub & extra id tempus, quod menstruæ evacuationi respondet, incidere potest. Hanc absolvit sanguis e genitalibus ubertim profiliens & quidem per subsultus, qui mox cessat paululum, mox iterum erumpit, & quavis vice recurrens majori urget vehementia, secum vehens thrombos coagulatos, sæpeque fibras carneas; color est ruber, qui magis magisque fit intensior. Quando huic se jungunt dolores & spasmi, vel leniores, vel vehementiores in dorso, regione lumbari, ad finem pudoris usque deorsum sese extendentes, qui instar dolorum partus jam cessant, jam iterum urgent, & si orificium uteri incipit aperiri, in quo vesicula cum aquis, illam disten-

dentibus

dentibus, eminent, metuendum est, ne abortus brevi instet. Causa proxima hujus fluxus consistit in apertura vasorum quorundam uteri, facta ex solutione placentaë uterinaë vel qua partem vel qua totum, quæ, quamdiu uterus fetu distentus est, non possunt se contrahere, adeoque ad extremum vitæ halitum usque sanguinem fundere continuant.

§. XIX.

Hanc hæmorrhagiam, quatuor & quinque primis mensibus ortam, etsi Mauricean *g*) dicit non esse lethalem, cum vasa uterina connubium cum vasis placentaë trahentia adhuc in tantam non excreverint molem, ut magnam sanguinis copiam fundere possint, illam vero, quæ 7:mo 8:vo & 9:mo mense fit, omnino esse funestam, nisi fetus extrahatur; non minus tamen periculi minari illam & observationibus ipsius Mauriceau & aliorum constat. Ex vehementia itaque ipsius hæmorrhagiæ eventus ejus judicari debet.

Ex auctorum observationibus exempla habemus varia sedataë hæmorrhagiæ, fetusq; conservati, vehementior vero cum conditionibus priori §:o recensitis nullam spem relinquit fetus conservandi; si itaque tempus vana expectatione, inutili & sæpe noxia medicatione protrahatur, fetusque non eximatur artificiosa manu, ægra post Scotomiam, susurrus aurium, pulsumque maxime debilem una cum latice vitali evacuato animam efflat.

§. XX.

Ex antea dictis facile constat, qualis cura, & quando suscipi debet. Si minus vehemens hæmorrhagia satis concedat temporis, tentari & potest & debet, ut

g) Traité des Maladies des femmes grosses p. 159. 171. sanguis

sanguis sistatur, quod fiat venæ sectione in brachio, illaque secundum indicationes repetita, ligamentis artubus inditis, medicamentis interne datis ex nitrosis, papaverinis, leniter anodynis & emulsivis, quibus conjuncta imperetur summa quies in lecto & animi tranquillitas. Hisce vero inutiliter tentatis, si hæmorrhagia increfcit, symptomata supra recensita superveniunt, & vires incipiunt matri deficere; ut servetur, pro ratione circumstantiarum curandum, ut fetus secundum regulas scriptorum artis obstetriciæ extrahatur, placentaque eximatur.

§. XXI.

Alia etjam interdum occurrit hæmorrhagia, prædictæ haud absimilis, quæ a mola suam agnoscit causam. Quomodo mola generetur non mei est heic enotare, sufficit signa quædam solummodo tradere, quæ ab observatoribus exhibentur ad distingvendam hæmorrhagiam a molæ gestatione ortam, ab illa, cujus antea mentionem fecimus. Antea tamen studio moneo, me heic tantummodo indigitare molam veram, non vero spuriam, quam polyposam concretionem in utero factam esse convenio, satis tamen observatorum testimonio convictus, etjam veras dari molas *b)*, inter quos

b) Mirari licet, quod Chirurgus Gallus Levret in tractatu suo de polypis uteri atque nasi, Gallice nuper edito, contendit nullas dari molas veras, sed omnes molas ad polyposas uteri concretiones referendas esse. Hic liber quædam continet bona, quæ, si vocabularium inutile, propriæ laudes & fesquipedales Chirurgorum Gallorum citationes, aliaque vana demerentur, in aliquot pagellas redigi possent. Sed quid non facit amor sui suorumque & furor scribendi?

quos nominasse sufficit *i)* Garmannum *k)*, Ruyschium *l)*, Kerkringium & Vaterum *m)*.

§. XXII.

Indicium molæ cum ipso foetu præsentis nullum esse certum, penitus sum persuasus. Molam quoque solitariam a vera graviditate, præcipue primis mensibus, dignoscere, si non impossibile, saltem est difficile, cum signa utriusque plane sint communia. Progressu vero temporis suspicionem ejus præbent, venter ab ipso initio magis, quam ordinario, auctus, ac undique æqualiter extensus, ejusque tumor non elatus abdomen & epigastria vertus, sed deorsum pendulus, sensus in abdomine ponderis inertis, sæpe huc & illuc devoluti, mammae intumescens & serosi quid fundentes, sed non duræ, verum flaccidæ & pendulæ. Hæc se jungit tertio vel quarto mense graviditatis hæmorrhagia, quæ mulierem vehementia sua brevi jugulat, nisi corpus illud peregrinum ex utero exterminetur. Ad hoc vero efficiendum si dentur medicamenta pellentia, eo citius cum sanguine vitam effundit ægra, hinc consultius illud manu eximere artificiosa.

§. XXIII.

Restat jam, ut paucis etiam tangamus hæmorrhagiam,

i) Diff. de Gemell. & part. numerofo itemque differtat. de homine ex ovo.

k) Theff. Anat. III. N. 16. Theff. VI. N. 42. N. 43. n. 3. N. 81. n. 5. N. 93. Theff. anat. IX. N. 24. ejusdem Advers. Anat. Dec. 1. 8. p. 21. Huc pertinet observatio Mangeti Biblioth. Anat. T. I. p. 474. de mola texture carneæ, partimque fibrosæ, in cujus medullis ossicula latebant.

l) Specileg. anat. obs. 88.

m) Diff. de mola prægnante Vittebergæ 1732.

rhagiam, quæ sub ipso partu accidere solet, cum vero nullus partus accidat sine aliqua sanguinis effusione, jam repeto, quod antea monui, me non aliarum suscepisse tractationem evacuationum sanguinis, nisi illarum, quæ cum periculo sunt conjunctæ. Attamen ut hæ, quæ terrorem injicere debent, eo melius a reliquis dignoscantur, haud alienum esse credo, paucis dicere, unde sanguis, qui sub partu naturaliter effunditur, suam ducere potest originem.

§. XXIV.

Cum gravida novem a conceptu complevit menses & ad terminum gestationis pervenit, incipit uterus spasmodica constrictione deorsum urgere ovum, fetu & aquis repletum, quæ actio adjuncta motu voluntario inspirationis auctæ a matre ipsa sensim aperit orificium uteri, unde ovum adpressum ad latera hujus orificii non tantum mucum magna quantitate ex sinibus mucosis in cervice uteri sitis, sed etiam comprimendo vasa per cervicem repentina ex illis sanguinem exprimit, qui cum mucii copia mixtus præbet signum, orificium dilatari, partumque brevi instare, ideoque occasionem præbuit Gallis adpellandi hanc mixturam sanguinis & mucii, *les marques*, Germanis *die zeichen*. Sæpe etiam accidit, ut sub quovis dolore major quantitas sanguinis vel dilutionis vel etiam coagulati evacuetur, qui etiam ex arteria quadam majori in orificio uteri rupta a capite infantis premente provenit. Hæc profluvia sanguinis, si nullæ causæ prægressæ præbeant suspicionem solutæ ab utero placentæ, & si dolores inde non minuantur vel cessent, nihil incutere debent terroris, cum sistantur penitus incrementibus doloribus, fetuque urgente.

§. XXX.

Ab hisce & periculo & vehementia longe distat vera hæmorrhagia uteri circa tempus instantis partus ingruens, cujus apud auctores artis obstetriciæ fit mentio. n) Nemo vero meliorem ejus dedit descriptionem quam causas, signa & curam, quam noster *Von Horne*. Reliqui omnes causam hujus hæmorrhagiæ constituerunt in placenta ab utero soluta, illaque devoluta ad uteri orificium, unde vasa uteri ob fetum contentum & distendentem se constringere non valentia sanguinem jugi fundunt fluxu. Nisi ita placuisset Deventrio hypothesis illa de obliquitate uteri, & quod sedes placentiæ nullibi esset, nisi in fundo uteri, certe videre potuisset, lapsum ejusmodi placentiæ fere esse impossibilem, præsertim adhuc non ruptis membranis, cum uterus undique ovum circumdans, ei ita se adplicet & ab omni parte ipsum adprimat, ut nullo modo ad hanc vel illam plagam devolvi queat.

§. XXVI.

Ut antea dixi, inter omnes artis obstetriciæ, quorum labores adhuc publici juris facti sunt, unicus est noster *Von Horne*, qui veram hujus hæmorrhagiæ causam detexit, scilicet, quod placenta uterina orificio adnata sit; quo casu itaque cum uterus partu instante in ovum agere incipit ad dilatandum orificium, vincula inter

n) Ut apud Manningham compend. artis obstetr. p. m. 74, La Motte traité complet des accouchemens ob. 230. 231. 232. 233. Deventer. cap. 31. Dionis libr. III. cap. 24. Iust Siegmundin in *Brandenburgische Hof-wehemutter* cap. 6. Joh. Von Horn in tractatu suo, cui Titulus: *Den Swenska wål öfwade Jord-Gumman* libr. I. cap. 17. & libr. II. cap. 28, ut & in ejus *Ziphra & Pua* Part. I. cap. 7.

inter placentam & illud solvuntur magis magisque, quo plus orificium dilatetur, unde vasa aperta se contrahere non valentia sanguinem fundunt. Ut placenta variis modis orificio adnasci potest, ita exinde majus vel minus eminent pericali. Si ipsum centrum placentæ ipsi centro orificii superjacet, majori certe discrimini exponuntur & mater & fetus, quam si solummodo pars quædam placentæ huic vel illi lateri orificii adplicetur. In utroque casu quidem utriusque est discrimen vitæ eminent, nisi auxilium mature præstetur, in hoc tamen majori facilitate & celeritate ferri potest, quam in illo.

§. XXVII.

Partum hoc periculo stipatum instare, etiam antequam ipse fluxus sanguineus illud prodit, prædici potest, si obstetrix uno vel altero mense ante partum orificium uteri tactu explorans ipsum in media pelvi invenit pendulum, sed loco capitis per substantiam cervicis uteri jam adtenuatam instar globuli duri sentiendi, solummodo substantiam quandam mollem tangit, ac deinde instante ipso partu, cum explorabit quoddam membrum fetus in ostio uteri hæret, neque membrum quoddam, neque vesicam aqua distentam adtrectat, sed solummodo massam illam mollem, informem & spongiosam. Ast interea quoque inopinato profluvio sanguinis corripitur gravida, quod quidem remittit, sed iterum iterumque recurrit, & una quaque vice fit vehementius, donec tandem maxima cum vehementia, & pro ratione dolorum per subsultus, sanguis exsilit. Dolores, qui in partibus naturalibus magis magisque augentur, in hoc minuuntur ea ratione, qua sanguine uterus exhauritur, unde omni vi contractili privatur.

Si itaque fato suo & naturæ auxilio committatur gravis, una cum fetu morti traditur.

§. XXVIII.

Cura hujus hæmorrhagiæ radicalis frustra per medicamenta interna expetatur. Si remedia dederis pellentia fetum, ut a nonnullis vocantur, ipsum morbum auxeris; si quis adstringentibus corroborantibusque ei occurreret, tantum abest, ut solatii quicquam adferatur, quin potius, si etiam nil mali inde redundaret, tempus frustra terendo omnis spes gravidæ servandæ una cum sanguine effugiat. Restat itaque optima methodus, quæ est extractio fetus, ut uterus contentis liberatus sese contrahendo vasa sanguinem fundentia obturare possit.

§. XXIX.

Hoc ut mature fiat antequam mater una cum fetu & sanguine & viribus exhausta sit, svadet ipsa ratio, svadet ipsum periculum; quo modo vero peragatur, non omnes conveniunt auctores. *Deventer* o) commendat, ut placenta, quam, ne hypothesis ejus de sede placenta in fundo uteri, quid jacturae faceret, concipit a fundo solutam, delapsamque orificio per sanguinem grumofum coagulatumque adfixam esse, digitis tam patulum indetur foramen, ut satis liberam capiti infantis secundum naturam positi concedat viam, partusque naturæ committatur viribus, & si fetus situm habeat inidoneum, ut pedibus quæsitis extrahatur p). *Justina Siegmundin* in more habuit, stylo placentam perforare, ut aquæ effluerent, partumque naturæ commisit. Verum equidem est, hæmorrhagiam hisce modis, ut contendunt, paulum sedari; ast cum uterus perfecte sese

contra-

contrahere nequeat, hæmorrhagia repullulat, & dolores deficientes ex nimia jactura sanguinis fetum expellere non valent, prætereaque placenta in orificio uteri relicta exitum infantis retardat. Ut in reliquis operationibus artis obstetriciæ describendis, ita & in hac reliquis felicior fuit Noster *von Horne*, de cujus laude & existimatione, quam & dexteritate & candore & scriptis suis elegantissimis apud omnes promeritus est, tantum abest, ut quicquam detrahere velim, quin potius scripta ejus plurimi faciam, imo admirar. In eo tamen mihi videtur aliquid passus esse humani, quod q) consentit methodi Deventrianæ, nec non, si placenta exitui infantis esset impedimento, quod svadet, ut placenta penitus eximatur. Si enim consideretur, quod placenta est continua membranis, fetum circumdantibus, facile adparet, illam non posse eximi, nisi membranis ruptis aquæ effluerent; inde vero facilitas fetum vertendi tanta celeritate, qua oportet, penitus esset sublata. Præterea, quo plus placenta ab utero solveretur, eo vehementior foret hæmorrhagia & ex utero & ex placenta, quæque momento esset fetui lethalis.

§. XXX.

Optimus itaque modus & matri & fetui subveniendi mihi videtur, qui traditur a Celeberrimo D: no *Fried*, Argentinensium Practico felicissimo, cujus dexteritatem in re obstetricia omnes norunt, & cujus informationem fidelissimam, quoad vixero, semper exosculabor. Hæc methodus id imprimis intendit, ut circulatio sanguinis inter matrem & fetum, quantum fieri potest, conservetur, & fetus maxima celeritate extrahatur. Ad hos scopos obtinendos svadet, ut obstetri-

stetricans, coagulis sanguinis grumosis e vagina ex-
 emtis, probe inquirat, cuinam lateri orificii uterini
 minus adnata est placenta, & ubi incepit solvi ab ute-
 ro, ibi itaque illam ab utero secernat, relinquens ab
 altera parte utero adnexam, ut deinde manu secundum
 præcepta obstetricia per orificium uteri intrusa r) mem-
 branas rumpat, moxque manum per foramen mem-
 branis factum inserat ac brachio id quasi obturet,
 quo

r) Cum sanguinis, qui alioquin has partes tenet dis-
 tentas, turgidasque, jactura hoc casu flaccidas, facileque
 dilatibiles illas reliquerit, non timemus membranas rumpe-
 re, quod aliis occasionebus ob difficilem inde sequentem par-
 tum non est svadendum. Plerique & auctores artis obste-
 tricæ & Physiologi partum difficilem ex membranis præ-
 mature ruptis eo modo explicant, quod, aquis evacuatis
 diu ante partum, fetui per vias aridas est transeundum;
 Non vero considerant, hæc vias adsiduo inungi mucos co-
 pioso ex cryptis cervicis uteri & sinulis vaginæ provenien-
 te, ut aquis cito exhalantibus non opus esset; Prætereaq;
 huic ariditati tollendæ ars certe supplere possit unguento
 quodam molliente. Ceteris rite se habentibus, partus fit fa-
 cillimus quando vesica aquas continens urgentibus doloribus
 extra vulvam usque est protrusa; sed per poros membra-
 næ ne gutta quidem exsudat, qua viæ humectari possunt,
 contra in partu difficili membranæ fere statim rumpuntur,
 aquæque sub quovis dolore guttatim effluunt vias humectan-
 tes, & nihilominus partus fit difficilis. Unica opera, quam
 vesica non rupta in partu præstat, illamque optimam, est
 quod undique æquabiliter os uteri ab urgente liquido disten-
 dit absque tanta difficultate, cum omnes partes dilatandi
 orificii uterini æquabili urgeantur pressione, quanta, eva-
 cuatis aquis, durum infantis caput. Præterea ex membra-
 nis sponte nimis cito ruptis semper prædicere possumus,
 præsertim si aquæ guttatim sub repetitis doloribus effluant,
 infantem non optimo situ esse locatum, partumque fieri dif-
 ficilem:

quo aquæ non penitus evacuata versionem fetus facilitent; deinde, & capite etiam prævio infantis, pedes ejus quærat, illosque ambos hac circumspeditione arripiat, ut calces volæ manus jaceant adplicatae, eo enim fit, ut fetus statim in ventrem vertatur, opusque non sit, postea corpus invertendo tempus terere. Tandemque ut fetus, prout docent regulæ artis obstetriciæ, summa, qua fieri potest, celeritate extrahatur. Quibus peractis etjam a secundinis liberetur puerpera.

VIRO Clarissimo, Eruditissimo,

Dom. ERICO ELFF, MED. LICENT.

Amico Suo longè Carissimo Æstunatissimo S. P. D.

DAVID CHRISTOPH. SCHOBINGER, M.D. St. Gall. Helv.

Veniam, quod spero, dabis, Vir Clarissime, importuno forsitan huic conatui meo, quo majoris momenti occupatum Te negotiis haud tamen vereor hæc qualescunque per litteras interpellare. Verum, si ullus usquam, ego certè experior, quam locorum distantia haud par sit extinguendæ amicitiae, ut potius ardentiori absentium nos adficiat desiderio. Nunquam videlicet, quod persuasissimum velim Tibi habeas, sine summa eaque purissima animi mei voluptate integerrimæ illius, perfectæ, jucundissimæ demum utilissimæque recordari possum amicitiae, quæ olim, Suavissime ELFF, Te Mihi, in eo quam felici! nostrosque mutuo conjunxit nexu arctissimo animos. *Georgia Augusta*, tranquilla illa, sed Nobilissima Musarum sedes, HALLERO suo merito glorians Medica in Scientia, hæc, inquam, utrumque nostrum, Te ex frigido Septentrione, ex asperis Helvetiæ montibus me, suas ad delitias cum adlexisset, fundamentum primum equidem dulcissimæ nostræ jecit fraternitatis, cur nondum tum ad intimam Tuam me admiserit familiaritatem, ipse nescio: quamvis jam tunc Virtus Tua, singularisque eruditio meos ut aliorum bonorum fati ceciderit sub oculos. His permotus justissimo eoque impatienti terebar desiderio Te comitandi in itinere Argentoratum tunc nobis suscipiundo. Haud equidem contigit, quod quam doluerim nosti Ipse; sperata felicitas, contigit vero,

quo

quo gaudere non nisi cum vita desinam, major, qua & dulcissimo contubernio, commensalatioque suo frui per semestre illud beatum licuit. Heic, Dulcissime Amice, talem Te cognovi, tali Tuo usus sum amore, tantamque ex Tua conversatione hausi tamque multiplicem utilitatem, ut certe memoriam Tuam nunquam colere, nunquam Te amare venerarique, Tibique apud animum meum gratias habere, sim cessaturus; Beatam tranquillitatem! Dulcissimam animorum conjunctionem! utilissimum Studiorum consortium! quæ Tecum sed brevi nimis sum expertus tempore. Tædiosi nauseosique naturæ osoribus visi labores obstetricii quam jucundi, quamque nobiles nobis sunt visi! Ferro igneque humana intra viscera, necessitate postulante, sævire, communi studio edoceri cupiebamus. Ubique felix mihi videbar, ubi Tecum esse licuit. Merito nunc, Clarissime Vir, oblatam arripio occasionem, & publicè pro fidissima tua amicitia gratum meum Tibi testandi animum, animum, quem spondeo Tibi, nunquam Tui memoriam piè colere cessaturum. Scio nempe Summam Doctoris Lauream tempora tua nunc coronaturam, quam equidem penes Te stetit multas antea obtinuisse annis, hanc ipsam vero è longinquo mihi liceat Tibi, Clarissime Vir, sincero tuæq; omnigenæ felicitatis cupido nunc gratulari animo. Sit igitur faustissimus ille dies, qui indefessis longisque laboribus tuis, qui virtuti Tuæ coronam tandem imponet! Pergat Supremum Numen deinde ulterioribus tuis abunde benedicere conaminibus! Fortunam ubique experiaris secundissimam, Tuisque dignam meritis maximis! Millenas excipias gratias a tot ægris, qui suam Tuæ solertiæ eruditionique debebunt recuperatam salutem! prouti jam habes, & diu antea habuisti, qui Tuam salutarem sunt experti opem. Hæc inter vero summopere Te rogatum velim, nunquam ut fidelis Tui *Schobingeri* memoriam planè animo sinas elabi, amici qui nunquam non Te amabit, qui Tuam, si audire contigerit, felicitatem suam putabit. O si quandoque Tui Amoris, Tuæque felicitatis per litteras, queis gratius nihil accidet, certior fieri possem! potero, spero manu fideque tua, quam haud recusasti, idemque repetita nunc vice Te summopere rogo. Sic Vale, Vir Clarissime, Amice Suavisissime, omnigenæ felicitatis ubique particeps, felix imprimis Medicus, & è longinquo mihi favere pergas. Dabam St. Galli Helvet, die 4. Aug St. N. 1749.